

39-
45

© 2019 Luc De Vos en Dave Warnier

Omslagontwerp Jelle Post
Boekverzorging Daniël Peetermans
Omslagbeeld: US Army Center of Military History

ISBN 978 90 5615 513 1
NUR 689

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij [Sterck & de Vreese, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@bornmeer.nl/info@sterckendevreese.nl].

Sterck & De Vreese is een imprint van
20 Leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

www.sterckendevreese.nl

39
45

**DE
TWEEDE
WERELD-
OORLOG**

**LUC DE VOS &
DAVE WARNIER**

STERCK & DE VREESE

INHOUD

INLEIDING	10
HOOFDSTUK I	
HET INTERBELLUM OF DE KIEMEN VAN EEN NIEUW WERELDCONFLICT	12
De hoop, 1919-1936	12
De ontgoocheling, 1936-1939	19
De ‘Schemeroorlog’, 3 september 1939-10 mei 1940	25
De verhouding der krachten aan de vooravond van de Duitse inval	38
België	38
Nederland	41
Groot-Brittannië	42
Frankrijk	43
Duitsland	45
De plannen	50
Het Dijleplan	50
Het Dijle-Bredaplan	53
Fall Gelb	54
HOOFDSTUK II	
HET KRIJGSGEBEUREN IN WEST-EUROPA, MEI 1940-JANUARI 1941	60
Inleiding	60
Afleidingsmanoeuvres op grote schaal	60
De overrompeling van Nederland	60
De Belgische opstelling	64
De Duitse ‘openingszet’: de operaties tegen de bruggen over het Albertkanaal en het fort van Eben-Emael	70
Het Dijle-Bredaplan treedt in werking	81
De doorbraak ten zuiden van Samber en Maas	85
Operationele planning en moeilijkheden bij de uitvoering	85
<i>De Panzergruppe Kleist, speerpunt van Legergroep A</i>	85
<i>Hoe het ritme behouden?</i>	87
Verloop van de opmars	90
Waarom faalde de geallieerde reactie?	103
Van de kw-linie naar de Schelde	105
De slag aan de Leie en de Operatie <i>Dynamo</i>	112
De slag om Frankrijk	126
Verhouding der krachten	126
Plannen	127

De operaties	128
De slag om Engeland	136
De Duitse <i>Grand Strategy</i>	136
Krachtsverhoudingen	137
<i>Het Verenigd Koninkrijk</i>	137
<i>De asstrijdkrachten</i>	138
Plannen	139
Verloop van de strijd	142
<i>Fase 1</i>	142
<i>Fase 2</i>	142
<i>Fase 3</i>	143
Lessen	145
Slotbeschouwingen	147
BIJLAGE A: Het Duitse dispositief van noord naar zuid	149
HOOFDSTUK III	
EEN ECHTE WERELDOORLOG	150
Inleiding	150
De Balkan in vuur en vlam	150
Mussolini en zijn streven naar territoriale expansie	150
<i>De tegenover elkaar staande krachten</i>	152
ITALIË	152
GRIEKENLAND	156
DE GEALLIEERDEN	156
<i>Plannen</i>	157
<i>De operaties</i>	157
<i>Lessen en gevolgen</i>	158
Duitse tussenkomst doet het tij keren	159
<i>Overzicht van de asmogendheden</i>	159
HITLER: SLAGKRACHT EN PLANNEN	159
INMENGING VAN BULGARIJE, HONGARIJE EN ROEMENIË	159
DE GEALLIEERDEN	159
<i>6 april... de Duitse furie!</i>	159
JOEGOSLAVIË	159
GRIEKENLAND	160
<i>Lessen en gevolgen</i>	160
Verdere ontwikkeling in de Balkan	162
<i>De inzet</i>	162
<i>De strijd</i>	162
<i>Lessen en gevolgen</i>	162
De operaties aan het oostfront	164
Tegenover elkaar staande krachten	167

<i>Duitsland</i>	167
PLANNEN	167
UITGANGSPOSITIE EN GETALSTERKTE	168
<i>Sovjet-Unie</i>	169
Operatie <i>Barbarossa</i>	173
De aanval op Leningrad	176
<i>Plannen</i>	177
<i>De vesting Leningrad houdt stand!</i>	177
LENINGRAD BELEGERD	177
LENINGRAD OMSINGELD: HET BELEG VAN NEGENHONDERD DAGEN	179
<i>Het tij keert</i>	182
Operatie <i>Typhon</i> : de aanval op Moskou	182
<i>Tegenover elkaar staande krachten en plannen</i>	182
DUITSE TROEPEN EN PLANNEN	182
SOVJETTROEPEN EN -PLANNEN	183
<i>De operaties</i>	183
DUBBELSLAG TE VIAZMA EN BRJANSK: DE LAATSTE GROTE OMSINGELINGSSLAG	183
KONING WINTER BRENGT REDDING!	184
HET RUSSISCHE TEGENOFFENSIEF	185
<i>Lessen en gevolgen</i>	187
Stalingrad, 'het' keerpunt in de oorlog	189
<i>Hitlers plannen: Fall Blau</i>	191
<i>De operaties</i>	191
<i>Het strijdtoneel van Stalingrad</i>	193
DUITSE STRIJDKRACHTEN EN PLANNEN	193
RUSSISCHE STRIJDKRACHTEN EN PLANNEN	193
DE DUITSE AANVAL OP STALINGRAD	195
TEGENAANVAL VAN DE SOVJETS	196
VOORLOPIGE BALANS	197
DE GENADESLAG!	197
<i>Conclusies</i>	199
Nabeschouwingen	201
De operaties in het Verre Oosten en in de Stille Oceaan	206
Aanloop tot het conflict	206
Het strijdtoneel en de aanwezige strijdkrachten	209
<i>Japan</i>	209
<i>De geallieerden</i>	212
De Japanse strategie	214
De operaties	215
<i>Pearl Harbor en de eerste zeeslagen</i>	215
<i>Het keerpunt: Midway en Guadalcanal</i>	219
<i>Island Hopping</i>	221
Lessen en gevolgen	225
De operaties in Noord- en Oost-Afrika en in het Midden-Oosten	226
Het terrein, de strijdkrachten en voorafgaande gebeurtenissen	226
<i>Italië</i>	228

<i>De geallieerden</i>	228
De krijgsplassen	228
De opeenvolgende operaties	228
<i>Het Italiaanse offensief en de Britse tegenaanval</i>	229
<i>Het tweede offensief van de asstrijdkrachten</i>	230
<i>Het keerpunt: het derde offensief van de as en de slagen om El-Alamein</i>	232
Het einde van fascistisch Italië	235
De oorlog in de Atlantische Oceaan	240
Inleiding	240
Verhouding der krachten	241
<i>Duitsland</i>	241
<i>Groot-Brittannië</i>	243
De operaties	244
<i>Strijd aan de naderingsroutes van de Britse kustwateren</i> <i>(september 1939 - december 1940)</i>	244
<i>Het jachtgebied verlegd naar het centrum van de Atlantische Oceaan en de</i> <i>strijd om inlichtingen</i>	245
<i>Het verleggen van het operatieterrein: naar de Amerikaanse kusten en terug,</i> <i>het Middellandse Zeebekken</i>	249
<i>Het eindspel: het geallieerde overwicht materialiseert zich (1943)</i>	100
Lessen en gevolgen	252
De bombardementen op Duitsland	253
Verhouding der krachten	253
<i>De geallieerden</i>	253
<i>Duitsland</i>	255
Plannen	256
Verloop van de operaties	257
Lessen en gevolgen	264
HOOFDSTUK IV	
BEZETTING, BALLINGSCHAP, VERVOLGING EN UITROEIING	266
Het dagelijkse leven in België tijdens de bezetting	266
<i>De Militärverwaltung en de Zivilverwaltung</i>	266
<i>Intenties</i>	266
<i>Organisatie</i>	268
OP NATIONAAL NIVEAU	268
OP LOKAAL NIVEAU	269
<i>Op weg naar een Zivilverwaltung</i>	270
<i>De Belgische administratie tijdens de bezetting</i>	271
<i>De impact van bezetter en collaborateurs op het bestuur</i>	274
<i>Aanhechting bij het Duitse Rijk</i>	276
De koning	276
Economie: de Galopin-doctrine of de politiek van het ‘minste kwaad’	277
<i>Economische exploitatie van de goederen</i>	277
<i>Economische exploitatie van personen</i>	278

Het dagelijkse leven	279
<i>Zich voeden, kleden, verwarmen</i>	279
<i>Angsten</i>	282
<i>Hoop</i>	282
<i>Ontspanning</i>	282
De collaboratie	284
De onderdrukingspolitiek	286
Ballingschap	287
Tenby, het begin	291
De Belgische bijdrage	299
Het tijdperk-Piron	309
De Belgische SHAEF-eenheden	312
De inzet van de koloniale troepen	316
Besluit	319
Vervolging en uitroeiing	320

HOOFDSTUK V

DE LANDING IN NORMANDIË, 6 JUNI 1944	326
De voorbereiding	326
Plannen	326
De principes en regels maximaal aangewend	329
<i>De geallieerden</i>	329
<i>Duitse troepen</i>	337
De landing	339
Daar komen ze!	339
Landing of afleidingsmanoeuvre?	340
De vloot brengt redding	342
De landing... moeizaam, maar geslaagd!	344
De uitbraak	347
Beschouwingen	349

HOOFDSTUK VI

DE BEVRIJDING, EEN WEDREN, 2-12 SEPTEMBER 1944	352
Eerst de bommen	352
Landing en exploitatie	353
De landing: realiteit of illusie?	353
De geallieerden: eenheid of onenigheid?	355
Plannen en uitvoering	357
Naar Brussel en Antwerpen	360
Brussel	360
Verzet en collaboratie	362
Antwerpen	369
Een nieuwe wedren naar de zee	371
<i>Gent</i>	371

<i>Ieper, Brugge en Oostende</i>	372
België bevrijd?	373
Wordt Nederland ook bevrijd?	376
Te vroeg gejuicht?	376
Operatie <i>Market Garden</i>	376
Een laatste krachtinspanning	381
<i>Plannen</i>	381
<i>Uitvoering</i>	381
<i>De aanval op Walcheren</i>	385
De Antwerpse haven opnieuw bruikbaar	386
Besluit	389
HOOFDSTUK VII	
DE ARDENNENSLAG, 16 DECEMBER 1944 - 17 JANUARI 1945	390
Context	390
Tegenover elkaar staande krachten	392
Legers en bewapening	392
<i>Geallieerde troepen</i>	392
<i>Duitse troepen</i>	394
Het Duitse plan	395
De strijd	398
Beschouwingen	405
HOOFDSTUK VIII	
HET EINDE	408
Het Duitse Rijk	408
Japan	413
ALGEMENE CONCLUSIE	417
Politieke balans	417
Economische balans	419
Technologische balans	419
Strategische balans	420
Tactische balans	421
De verliezen van de Tweede Wereldoorlog	422
De bestraffing	424
BIJLAGE B: Aantal inwoners van België die door de Tweede Wereldoorlog het leven verloren	426
BIJLAGE C: Principes en regels van de krijgskunst	427
BIBLIOGRAFIE	429
PERSONENINDEX	433
GEOGRAFISCHE INDEX	435

INLEIDING

De Grote Oorlog 1914-1918 was verschrikkelijk. Europa bloedde bijna letterlijk dood. Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk behaalden een pyrrus-overwinning. Duitsland was wel de verliezer, maar bleef met zijn 85 miljoen inwoners en zijn performante industrie de sterkste staat. Toch leefde er veel rancune in het land. Het ervaarde het Verdrag van Versailles als bijzonder onrechtvaardig en vernederend. In ruime kringen weet men de nederlaag aan communisten en Joden. De Sovjet-Unie en de Verenigde Staten trokken zich terug uit het wereldgebeuren.

België had vooral economisch erg geleden onder de Eerste Wereldoorlog. De Duitse wreedheden en de propaganda hadden het wel op het voorplan gebracht.

De nederlaag van het leger in mei 1940, na nauwelijks achttien dagen strijd, bezorgde België een ongelooflijke kater. Het contrast met de Eerste Wereldoorlog was enorm, en dat ondanks de geweldige materiële en menselijke inspanningen. Toch was het grootste deel van de bevolking opgelucht omdat er een einde kwam aan angst en onzekerheid.

De oorlog was natuurlijk vroeger begonnen. Doorgaans wordt het begin gesitueerd op 1 september 1939, met de Duitse inval in Polen. Het einde kwam op 1 – voor Europa 2 – september 1945, toen ook Japan de wapens neerlegde. In België spreekt men echter nog vaak over de ‘oorlog van ’40-’44’. Reeds in 1944 immers werd ons land bevrijd, wat voor velen het einde betekende van de strijd.

De Eerste Wereldoorlog, in essentie een Europese oorlog, was nog echt een klassieke oorlog tussen natiestaten zoals we die kennen sinds 1648. Natuurlijk hadden de oorlogen van de Franse Revolutie al iets messiaans. De revolutionairen wilden de liberale ideeën uitdragen en zijn daar in West-Europa ook in geslaagd. Maar zeker bij Napoleon was het klassieke element van gebiedsuitbreiding primordiaal. De Tweede Wereldoorlog heeft nog altijd dat element in zich van gebiedsuitbreiding, het levensraum van de nazi's en het Groot-Azië van de Japanners, maar het is toch in sterke mate een ideologisch conflict. De drie ideologieën fascisme, communisme en liberale democratie bekampten elkaar in wisselende allianties. Sommige collega's zien in de Eerste en Tweede Wereldoorlog een continuüm, een soort nieuwe Dertigjarige Oorlog. Maar dat geloof ik niet. De ideologieën maken het grote verschil.

Merkwaardig genoeg behandelen de meeste boeken over de Tweede Wereldoorlog alleen niet-militaire aspecten: verzet, collaboratie, dagelijks leven, propaganda, genocide, uitvindingen, diplomatie... Hoe belangrijk die fenomenen ook zijn – en wij zullen ze niet uit de weg gaan – toch hebben wij het vooral en resoluut over de essentie, het militaire gebeuren. Ook zullen we zonder complexen een onevenredig grote aandacht besteden aan die fasen waarin België rechtstreeks betrokken was of die zich afspeelden op Belgisch territorium.

Dit boek beoogt geenszins volledigheid. Het wil veeleer inzicht geven in wat tachtig jaar gele-

den gebeurde en het is eveneens bedoeld als een eresaluut voor al diegenen die ons de vrijheid teruggaven. Sommige fasen zullen we meer in detail uitwerken dan andere. De Tweede Wereldoorlog, en vooral wat eraan voorafging, is een verhaal van strijd tegen totalitarisme. Soms zullen we harde uitspraken doen. We beseffen dat dit voor heibel kan zorgen. De eer van allerlei acteurs wordt immers nog altijd het koste wat het kost verdedigd door familie en vrienden. Dit is een van de problemen van de *Zeitgeschichte*.

Voor dit boek, een herwerking van het boek uit 2004, hebben we uitvoerig geput uit onze vroegere partiële publicaties, vooral *De Bevrijding, van Normandië tot de Ardennen; Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie; Veldslagen in de Lage Landen*; en ten slotte de catalogus van de tentoonstelling *Ik was 20 in '45*.

We volgen de Tweede Wereldoorlog zo goed mogelijk chronologisch. We hopen dat het militair-technische jargon – termen als ‘voorbijsteken’, ‘exploiteren’... – de lezer niet al te zeer zal storen. De betekenis van deze woorden zal vlug duidelijk worden uit de tekst.

Er rest ons de aangename plicht al diegenen te danken die bijdroegen tot het welslagen van dit werk: de collega-historici uit de hele wereld, vooral de Duitse, Amerikaanse en Nederlandse collegae.

HOOFDSTUK I

HET INTERBELLUM OF DE KIEMEN VAN EEN NIEUW WERELDCONFLICT

Troepen van de Franse bezettingsmacht trekken in augustus 1919 Wiesbaden binnen.

De hoop, 1919-1936

Na de Grote Oorlog werd overal de leuze ‘Nooit meer oorlog’ gehoord. Een gebroken geweer was voor velen het symbool. Bij de onafhankelijkheid in 1830 hadden de Europese mogendheden België een verplichte gewapende neutraliteit opgelegd. Dit statuut zou echter onvoldoende blijken om het land te vrijwaren tegen een Duitse agressie in 1914.

Aan het einde van de Grote Oorlog eiste België dan ook zijn volledige soevereiniteit op. Het Verdrag van Versailles gaf in 1919 gehoor aan die verzuchting door de opgelegde neutraliteit ongedaan te maken. Er bleef echter een latent gevoel van onveiligheid heersen, dat de buitenlandse politiek zou domineren. Duitsland bleef immers de belangrijkste en potentieel sterkste staat van het continent en de Volkenbond, het geesteskind van de Ameri-

Het vredesverdrag dat in de spiegelzaal van het paleis van Versailles werd ondertekend op 28 juni 1919, moest voorkomen dat Duitsland terug een bedreiging voor de vrede in Europa werd.

kaanse president Woodrow Wilson, kon niet overtuigen. België, dat door het Verdrag van Versailles Eupen, Malmédy, Sankt-Vith en de beide Moresnets verkregen had, diende beducht te blijven voor eventuele Duitse vergeldingseisen. Een aantal diplomatieke initiatieven streefde daarom het afsluiten van defensieve verdragen met Frankrijk en Groot-Brittannië na. Groot-Brittannië toonde echter geen interesse, omdat het gebaat was met een Duitse heropstanding. Voor de Britten was Duitsland een tegenwicht voor Frankrijk. België kon zich dus enkel tot Frankrijk wenden. Het toenaderingsproces tussen de twee landen werd versneld door de Britse afkeuring van de gezamenlijke Frans-Belgische bezetting van Frankfurt in april 1920. Deze was er gekomen als reactie op het uitblijven van Duitse herstelbetalingen en op een Duitse interventie in de gedemilitariseerde zone om een communistische opstand neer te slaan. Op 7 september 1920 sloten beide landen een geheim samenwerkingsakkoord. Het akkoord stuitte op hevig verzet bij de Vlaamse publieke opinie, die

vreesde voor een toenemende Franse invloed. De socialisten verwierpen het akkoord eveneens op grond van het 'militaristische' karakter. Als blijk van erkentelijkheid liet Frankrijk op 25 juli 1921 de stichting van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie toe (de BLEU), waardoor onder andere de munten van beide landen aan elkaar gekoppeld werden. Dit maakte van Luxemburg de facto een economische satelliet van België.

De Duitsers waren verbitterd door de harde wapenstilstand van 11 november 1918 en het in hun ogen bijzonder onrechtvaardige vredesverdrag van Versailles op 28 juni 1919. De verder durende economische blokkade, tussen die twee data, kostte het leven aan minstens 300.000 Duitsers. Het verlies van 7% van het nationaal territorium, met grotendeels een Duitstalige bevolking, was in flagrante tegenspraak met de ideeën van de Amerikaanse president Woodrow Wilson. De vernedering van het potentieel machtigste land kwam hard aan. Dat Foch in november 1918 weigerde de hand te drukken van de Duitse hoofdonderhande-

laar, Matthias Erzberger, was symbolisch. De zware herstelbetalingen, de uitsluiting uit de nieuw opgerichte Volkenbond, de bezetting van het Rijnland, de reductie van het leger tot 100.000 manschappen, het uitleveren van bijna de volledige oorlogsvloot, de vernieling van de gevechtsvliegtuigen, het verlies van alle kolonies... kwetsten de nationale trots. Maar bovenal de bepaling dat Duitsland en zijn bondgenoten als enigen moreel verantwoordelijk waren voor de oorlog werd als zeer onrechtvaardig ervaren. En alhoewel dit verdrag absoluut bekeken inderdaad zeer streng was, was het in relatieve cijfers vergelijkbaar met wat de Pruisen de Fransen hadden doen ondertekenen in Versailles na de oorlog van 1870-1871 en was het veel milder dan wat de Duitsers van de Russen geëist hadden bij het Verdrag van Brest-Litovsk in 1918. Enkel het militaire luik was nieuw. Het wilde voorkomen dat Duitsland nogmaals een gevaar zou kunnen betekenen voor de vrede en stabiliteit in Europa. Communisten en allerlei fascistische groepjes speelden

in op het wijdverbreide ongenoegen. Zou het vaderland van Marx ook communistisch worden? Zou het een verlengstuk van de Sovjet-Unie worden? De Duitse elite en ondernemers keken met lede ogen toe. De onstabiele Weimarrepubliek leek niet bestand tegen het straatgeweld.

De enige overblijvende machtsfactor in het land was de *Reichswehr*, het leger onder leiding van Hans von Seeckt (1920-1926), en van zijn opvolgers. De Reichswehr moest herhaaldelijk optreden tegen pogingen tot staatsgrepen. Daardoor werd het een bondgenoot van de regering, veeleer dan een dienaar. In stilte werd gewerkt aan een kwalitatief hoogstaand leger. Alle kandidaat-officieren moesten minstens een diploma van een *Hochschule* hebben. Daarna volgde een vorming van vier en een half jaar. Behalve op de typisch militaire en technische vakken werd daarin ook de nadruk gelegd op militaire geografie, psychologie en krijgsgeschiedenis. De vroegere generale staf herrees in de vorm van het *Truppenamt*. De verboden *Kriegsakademie* werd gecamoufleerd in een trainingsprogramma van twee jaar op het niveau van de regionale commando's, de zogenaamde *Wehrkreise*. De piloten werden met Fokkers op basis van het Rapallopact van 1922 getraind ten zuiden van Moskou in de regio Lipetsk-Voronezj-Borisoglebsk. In 1929 werd een tankschool geopend te Kama bij Kazan. De Duitsers produceerden munitie in de Sovjet-Unie en artillerieofficieren werden gevormd in Russische scholen. In 1935 stopte Hitler al deze vormen van samenwerking. In Nederland bouwde Duitsland onderzeeërs en in Zweden werd met de firma Bofors samengewerkt voor het ontwerpen van tanks en kanonnen. De economische situatie verslechterde ondertussen zienderogen, wat koren op de molen was van zowel linkse als rechtse extremis-

Het Verdrag van Versailles verbood Duitsland om tanks te ontwikkelen en te produceren. Om deze bepaling te omzeilen, kwam men inventief uit de hoek. Zo werden in 1931 gewone wagens als tank aangekleed tijdens tactische oefeningen.

ten. Rechts, dat de moderne stedelijke wereld verwierp, propageerde de *Dolchstoss*-legende. Het leger was niet verslagen in de Eerste Wereldoorlog, communisten – heel dikwijls Joden – hadden het een dolk in de rug gestoken. De communisten bestreden vooral de socialisten. Zou uit chaos niet de bevrijdende revolutie komen? Duitsland was niet langer bij machte de herstelbetalingen uit te voeren. Frankrijk, en kort nadien ook België, ging daarom in januari 1923 over tot de bezetting van het Ruhrgebied, het industriële hart van Duitsland. Passieve Duitse weerstand en een manifest miskennen van de Duitse gevoeligheden maakten van deze bezetting een economische en politieke ramp. In december 1923 was 1 dollar 4200 miljard mark waard! De Duitse bevolking werd regelrecht in de armen van nationalistische groeperingen gedreven. Het was trouwens gedurende deze periode dat Hitler met de NSDAP, de *National Sozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, zijn opwachting maakte in de politieke arena. Zijn deelname te München, op 9 november 1923, aan een poging om met de Weimarrepubliek af te rekenen en een militaire dictatuur te vestigen, deed hem uiteindelijk in de gevangenis belanden. Daar zou hij aan Rudolf Hess zijn boek *Mein Kampf* dicteren, dat de beginselen van het nationaalsocialisme uiteenzet.

Het beëindigen van de Ruhrbezetting in juli 1925, de inspanningen van maarschalk Paul von Hindenburg – oorlogsheld uit de Eerste Wereldoorlog en rijkspresident sinds april 1925 – en de weer aantrekkende economie droegen ertoe bij dat de aspiraties van de extremisten, weliswaar tijdelijk, ingedijkt konden worden. Om de Duitse economische en financiële structuur niet volledig te verlammen ontwikkelden de Amerikanen Charles Dawes en Owen Young tussen 1924 en 1929 plannen die de Duitse herstelbetalingen moesten spreiden tot in... 1988. Zo werd wel iets gedaan aan de nefaste uitwerkingen, maar de grond van de zaak – de onredelijk hoge eisen van de overwinnaars van de Eerste Wereldoorlog – werd niet aangepakt. Op buitenlands vlak kreeg Duitsland onder impuls van Gustav Stresemann, minister van Buitenlandse Zaken, langzamerhand weer toegang tot de internationale forums. Dit culmineerde in

de ondertekening van het Verdrag van Locarno in oktober 1925, waarbij Duitsland zijn westelijke grens erkende en de demilitarisering van de linker Rijnsoever aanvaardde. De ondertekenaars – België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië en Italië – garandeerden elkaar wederzijdse bijstand in geval van agressie door een derde. Europa leefde in een roes... Het waren de *gay twenties of roaring twenties* (charleston...).

Alle problemen in West-Europa leken geregeld. In België wilde de regering nu snel een vredesdividend innen. Op 20 januari 1926 werd het leger herleid van twaalf tot zes infanteriedivisies en twee cavaleriedivisies. Kort daarop werd de legerdienst teruggebracht tot tien maanden (dertien maanden voor de bereden troepen).

Het ijveren van Stresemann om Duitsland opnieuw een volwaardige plaats in de internationale gemeenschap te bezorgen werd op 10 september 1926 bekroond met de toelating van Duitsland tot de Volkenbond. Op 27 augustus 1928 ondertekenden vijftien landen, waaronder Duitsland, het Briand-Kellogg pact (Aristide Briand, Frans minister van Buitenlandse Zaken; Frank Kellog, Amerikaans minister van Buitenlandse Zaken), dat de oorlog buiten de wet stelde. Niets leek de eeuwige vrede op het oude continent nog in de weg te staan...

In België werd voor hen die hun dienstplicht in de infanterie moesten vervullen, de legertijd nogmaals gereduceerd tot acht maanden. In 1928 werd het principe van de regionale rekrutering aanvaard: dienstplichtigen zouden voortaan gekazerneerd worden binnen een straal van 50 kilometer van hun woonplaats. Tevens werd een wet ingevoerd voor het gebruik van de talen bij de krijgsmacht. De officieren zouden een minimale kennis van de tweede landstaal moeten bezitten. De onderofficieren moesten de taal kennen van de eenheid waarin ze dienden. Eenheden onder bataljonsniveau werden eentalig. Toch bleef de onrust op taalgebied verder duren, evenals het Vlaamse verzet tegen het Frans-Belgische militaire akkoord van 1920. Gedurende deze periode werd eveneens beslist de vestingen van Luik en Namen te moderniseren, het Albertkanaal te graven en de bouw